

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра юридичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ

для підготовки фахівців ступеня вищої освіти магістр
за спеціальністю 053 «Психологія»
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Статус дисципліни – обов’язкова
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – соціальні та поведінкові науки (05)
Спеціальність – психологія (053)
Освітня програма – психологія
Форми здобуття вищої освіти – заочна
Мова навчання – українська
Форма підсумкового контролю – залік

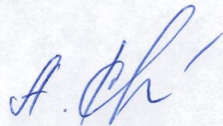
Робоча програма з навчальної дисципліни «Сучасні соціальні та політичні конфлікти» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців ступеня вищої освіти «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» за заочною формою навчання.

Розробники:

Олександр Мартенко – професор кафедри юридичної психології, кандидат юридичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Протокол від 25.02 2021 року № 11

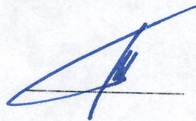
**Завідувач кафедри
юридичної психології**

Олена КУДЕРМІНА

Схвалено науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ
Протокол від 22.03 2021 року № 8

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЕВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни
Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами .
(Додаток _).

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

Олена Кудерміна

протокол науково-методичної ради

від _____.____.202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами
(Додаток _).

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

Олена Кудерміна

протокол науково-методичної ради

від _____.____.202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЕВ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Предметом навчальної дисципліни є опанування знаннями щодо суті, основних причин, типів конфліктів, особливостей розвитку та шляхів їх розв'язання.

Міждисциплінарні зв'язки: «Соціальна психологія», «Політична психологія», «Конфліктологія», «Юридична психологія», «Формування та оптимізація професійного соціально-психологічного середовища».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Соціальна природа конфліктів їх суть структурні елементи, природа та класифікація.
2. Соціальні конфлікти: суть, основні причини, класифікацій і особливості поняття концепції "соціального конфлікту".
3. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту їх типи, особливості розвитку та шляхи розв'язання.
4. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів особливості розвитку та шляхи розв'язання

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** вивчення дисципліни є озброєння здобувачів вищої освіти теоретичними знаннями щодо природи, причин та механізмів появи соціальних і політичних конфліктів; причин і особливостей розгортання (функціонування) конфліктів, поведінки людей, інших суб'єктів у соціальних і політичних конфліктах.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни "Сучасні соціальні та політичні конфлікти" є опанування здобувачами вищої освіти знань щодо зовнішніх та внутрішніх передумов зародження і появи конфлікту, основних фаз конфлікту особливостей розвитку та шляхів розв'язання конфліктів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- методологічні засади конфліктології;
- характеристику політичного конфлікту як соціального феномена;
- класифікацію соціальних конфліктів;
- структуру соціальних конфліктів;
- динаміку соціальних конфліктів;
- зміст управління соціальними конфліктами;
- форми та механізми врегулювання соціальних конфліктів;
- методи врегулювання соціальних конфліктів;
- психологічні особливості поведінки особистості в умовах соціального конфлікту;

уміти:

- аналізувати зміст та структуру соціального конфлікту;

- прогнозувати, попереджувати, врегульовувати соціальні та відповідно і політичні конфлікти;
- використовувати технології ефективного спілкування та раціональної поведінки в конфлікті;
- проводити переговори по вирішенню соціальних конфліктів та суперечностей;
- застосовувати методики психологічного захисту в конфліктних ситуаціях.

1.4. Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти.

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальна компетентність, якою повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- ЗК10. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності :

- ФК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- ФК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- ФК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

Програмні результати навчання:

- ПРН8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
- ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин/ 2 кредити ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k015@naiau.kiev.ua.

Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Соціальна природа конфліктів їх суть структурні елементи, природа та класифікація

За багатьох визначень поняття "конфлікт" найоптимальнішим є таке: "конфлікт" (від лат. *conflīctus* — зіткнення) — суперечність між інтересами, що призводить до зіткнення між людьми, групами людей, організаціями, державами тощо.

Мета будь-якого конфлікту — завдати шкоди, а то й поразки протилежній стороні. Вивчає проблему конфліктів, шляхів, засобів, методів, механізмів їх розв'язання наука конфліктологія.

Соціальна природа конфліктів обумовлена нерівністю людей, їх різними можливостями: матеріальними, майновими, економічними (Н. Макіавеллі, французький матеріаліст XVII ст., марксизм); претензіями на владу (М. Грушевський, Ф. Ніцше, Д. Донцов); різницею в "пасіонарних зарядах" (А. Гумільов); розбіжністю таких пріоритетів, як традиції, вірування, морально-правові норми (Е. Тейлор, Дж. Фрезер, Б. Девідсон та ін.)

Причини виникнення конфліктів (за І. Р. Лінкольном): інформаційний, структурний, ціннісний, поведінковий фактори, фактор стосунків тощо. Різні рівні прояву конфліктів: емоційний, когнітивний, поведінковий, регулятивний, комунікативний.

Структура конфлікту за моделлю: конфліктна ситуація, інцидент, конфлікт (за М. І. Пірен).

Основні складові конфлікту: а) конфліктуючі сторони (окремі особи, групи, великі соціуми — держави); б) зона розбіжностей між конфліктуючими сторонами (предмет, факт, проблема і т. ін.); в) уявлення про ситуацію (як правило, суб'єктивоване, індивідуалізоване, а тому бачення суті конфлікту — часто абсолютно протилежне); г) мотиви (також індивідуалізовані і часто протилежні у силу багатьох причин і обставин); д) дії учасників конфлікту.

У конфлікті завжди виділяють суб'єктивні і об'єктивні фактори, що спонукають людей, рухають їх діями у конфлікті.

Класифікація конфліктів за масштабами, джерелом, змістом, значущістю, типом розв'язання, формою прояву.

Залежно від конфліктуючих суб'єктів конфлікти поділяють на особистісні, міжособистісні, індивідуально-групові, групові, корпоративні, міжколективні, міжпартійні, класові, міжетнічні, міжрегіональні, соціально-інституційні, міждержавні, глобальні тощо.

Тема 2. Соціальні конфлікти: суть, основні причини, класифікацій і особливості поняття концепції "соціального конфлікту"

Конфлікт соціальний як: а) завершальна ланка механізму розв'язання суперечностей в системі суспільних відносин; б) не відхилення від норм, а норма взаємовідносин людей у соціумі, форма відновлення (і заміни) пріоритетів системи інтересів, потреб, суспільних відносин.

Основна причина появи і існування соціальних конфліктів (їх джерело) — розбіжність соціальних та індивідуальних інтересів індивідів, соціальних спільностей та інститутів. Ці розбіжності виявляються в усіх сферах людського життя: економічній, суспільно-політичній, духовній, культурно-побутовій.

Залежно від того, наскільки люди усвідомлюють суть протилежностей, що мають місце між ними (за Е. Гіденсом), соціальні суперечності стають (або ні) конфліктами.

Основні причини соціальних конфліктів — майнові, економічні, особистісні інтереси людей.

Класифікація соціальних конфліктів здійснюється залежно від складу суб'єктів, кількості сторін, рівня насильства, ступеня гостроти, динаміки. Конфлікти соціальні поділяють так:

а) антагоністичні і неантагоністичні; б) основні і неосновні; в) реалістичні і умовні; г) закриті і відкриті.

Основна типологізація соціальних конфліктів (за О. І. Бондарчук, М. І. Пірен, М. Ф. Головатим): а) внутрішньоособистісні (причини появи, розвитку, захист, розв'язання); б) міжособистісні (активна протидія один одному) — причини появи: матеріальні, економічні, соціально-політичні, морально-духовні тощо; в) сімейні; г) внутрішньогрупові (причини виникнення, види, розвиток, розв'язання — Л. І. Уманський, М. М. Обозов, А. В. Петровський); д) міжгрупові; е) міжетнічні; ж) міжконфесійні.

Основні концепції соціальних конфліктів:

- загальносоціологічні ("великі" соціологічні теорії);
- теорії середнього рівня;
- спеціальні теорії.

Загальносоціологічні теорії соціального конфлікту (визнання соціальних конфліктів нормою соціального життя). Тут виокремлюють: а) діалектичну теорію конфлікту К. Маркса, Р. Дарендорфа; б) функціоналістську теорію конфлікту (Г. Зіммель, А. Козер); в) синтезовані теорії соціальних конфліктів (що об'єднують положення двох перших концепцій).

Теорії середнього рівня. їх автори зосереджуються на поясненні не самого соціального життя, а власне конфлікту як своєрідного соціального явища (К. Бейлі, Е. Гіденс, А. Рапопорт).

Спеціальні соціальні теорії (конкретні типи конфліктів: між- класові, етнічні, політичні, індивідуально-групові, сімейні, між- особистісні тощо).

Зовнішні і внутрішні передумови зародження і появи конфлікту.

Основні фази конфлікту (за Г. Ложкіним і Н. Пов'якель): а) виникнення конфліктної ситуації (відносно стійка невідповідність намірів людини, групи стосовно існуючих норм, стану справ і т. ін.); б) усвідомлення суб'єктами конфлікту, конфліктної ситуації, що складається (склалася); в) інцидент (поштовх) для початку конфлікту; г) ескалація конфлікту; д) розв'язання конфлікту. Моделі розвитку соціальних конфліктів є різного ґатунку: упередження конфліктів; профілактика конфліктів; загострення

(протистояння); залучення до розв'язання конфлікту посередників (третьої сторони); поступове затухання конфлікту.

Тема 3. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту їх типи, особливості розвитку та шляхи розв'язання

Конфлікт політичний як теоретична і практична боротьба суб'єктів політичного процесу.

За М. Головатим конфлікт політичний — це надмірне загострення взаємодії сторін у політиці або їх зіткнення, пов'язане з відмінностями їх становища у суспільстві.

Найважливіші складові політичних конфліктів: сторони, що конфліктують; зона розбіжностей між конфліктуючими сторонами; мотиви конфлікту; дії.

Політичні конфлікти як засіб врегулювання суспільних відносин (К. Боулдінг, Е. Дюркгейм, Р. Дарендорф, Ю. Запрудський, А. Козер, Р. Макк, В. Овчиннікова, В. Парето, Т. Парсонс, Дж. Рекс, А. Романюк, Р. Снайдер, Д. Ольшанський, К. Гаджієв та ін.).

Політичні конфлікти як природне суспільне явище, а не показник деградації суспільства.

Тема 4. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів особливості розвитку та шляхи розв'язання

Джерелами політичних конфліктів є реальні суперечності, що існують у суспільстві:

а) суперечності, що сформувалися у результаті соціально-економічного і матеріально-побутового становища людей;

б) неприйняття політики тих людей, що реально мають владу.

Усвідомлення суб'єктом конфлікту суперечностей.

Конкуренція, суперництво, антагонізм, ворожість у сферах економіки, політики, політичних інтересів як джерела політичних конфліктів.

Політичні конфлікти і влада, владні інтереси.

Суб'єкти політичних конфліктів: індивіди, малі та великі групи, формально організовані в соціальні (політичні, економічні) структури тощо, об'єднання, що виникли на неформальній основі (групи інтересів, групи тиску, кримінальні групи), громадські організації, політичні об'єднання, партії тощо.

Розмежування політичних конфліктів за суб'єктивним і об'єктивним принципами.

Три основних типи політичних конфліктів: конфлікт інтересів; конфлікт цінностей; конфлікт ідентифікації.

Залежно від кількості учасників виокремлюють двосторонні (двоскладові), багатосторонні (багатоскладові) політичні конфлікти.

Антагоністичні, неантагоністичні, явні, приховані (латентні) політичні конфлікти.

За рівнем розгортання розрізняють внутрішньоособистісні, міжособові, індивідуально-групові, внутрішньогрупові, міжгрупові, організаційні,

класові, міжнаціональні, міждержавні, міжобщинні, релігійні, демографічні конфлікти.

Великомасштабні політичні (соціально-політичні) конфлікти: революція і контрреволюція, протиборство між державами і союзами держав, війни, партизанські рухи.

Основні етапи розвитку політичних конфліктів: передконфліктна ситуація, власне конфлікт (інцидент), ескалація конфлікту (коли відбуваються певні його акти), кульмінація (найбільше загострення конфлікту), завершення конфлікту.

Два основних способи розв'язання політичного конфлікту — силовий і переговорний. Форми силових зіткнень.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
			заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
Модулів –	Спеціальність 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		11-й	12-й
Загальна кількість годин – 60		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи -	Ступінь вищої освіти магістр	6 год.	
		Семінарські, практичні	
		6 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		48 год.	
		Індивідуальні завдання:	
Вид контролю: залік			

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

з/п	Назва тем	Всього годин з викладачем	З них:			
			Лекцій	Семинарських занять	Практичних занять	Самостійна робота
	1. Соціальна природа конфліктів їх суть структурні елементи, природа та класифікація.	12	2	2		8
	2. Соціальні конфлікти: суть, основні причини, класифікацій і особливості поняття концепції "соціального конфлікту".	16	2	2		14
	3. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту, їх типи, особливості розвитку та шляхи розв'язання	16				14
	4. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів особливості розвитку та шляхи розв'язання	16	2	2		12
Всього		60	6	6		48

4. Плани семінарських та практичних занять

ТЕМА № 1. Соціальна природа конфліктів їх суть структурні елементи, природа та класифікація

Семинарське заняття 2 год.

1. Суть поняття "конфлікт" та соціальна природа конфліктів.
2. Структурні елементи конфлікту та їх класифікація
3. Принципи та історико-психологічний аналізу феномену "конфлікт".

Методичні поради з викладання теми:

До першого питання. Акцентувати увагу слухачів на відмінності предмету науки „Соціальні та політичні конфлікти” від предмету науки конфліктологія.

До другого питання. Формувати у слухачів чітке уявлення про виникнення поняття "конфлікт".

До третього питання. Описати головні складнощі у проведенні наукових досліджень з історії поняття "конфлікт", "соціальний конфлікт" "політичний конфлікт".

Додаткові завдання для підготовки до семінарського заняття:

1. Значення причин виникнення та шляхів подолання соціальних конфліктів для майбутніх психологів.
2. Значення причин виникнення та шляхів подолання політичних конфліктів для майбутніх психологів.

ТЕМА № 2. Соціальні конфлікти: суть, основні причини, класифікації і особливості поняття концепції "соціального конфлікту"

Семінарське заняття 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Суть поняття "соціальний конфлікт" та його основні причини.
2. Класифікація соціальних конфліктів
3. Основні функції та концепції соціальних конфліктів
4. Основні фази та моделі розвитку соціальних конфліктів

Методичні поради з викладання теми:

До першого питання. Зазначити, що особливо велика роль належить А. Сміту, який вважав його основою поділу суспільства на класи та економічної боротьби між ними. Фундаторами власне соціологічної теорії конфлікту вважають К. Маркса, М. Вебера та Г. Зіммеля.

До другого питання. Існують різноманітні класифікації соціальних конфліктів:

- За формами прояву виділяють соціально-економічні, етнічні, міжнаціональні, політичні, ідеологічні, релігійні, сімейні, військові, юридичні, побутові.
- За принципом доцільності-недоцільності - неминучі, необхідні, вимушені, функціонально невимушені.
- За принципом динаміки — стихійні, заплановані, спровоковані, ініціативні, короткочасні, тривалі, затяжні, керовані, некеровані, ті, що спонтанно припиняються; припиняються під дією засобів, віднайдених протиборствующими сторонами; вирішуються за втручання зовнішніх сил.
- За складом конфліктуючих сторін — внутріособистісні, міжособистісні та групові, міжгрупові, конфлікти в організаціях.
- За масштабом виділяють мікро-, макро-, мегаконфлікти.
- За гостротою вияву — мирні і збройні, явні і скриті.
- За особливостями протікання — прості (бойкот, саботаж, переслідування, вербальна та фізична агресія) та складні (суспільний протест, бунт, соціальна революція, війна).

До третього питання. Основні концепції соціальних конфліктів:

- загальносоціологічні ("великі" соціологічні теорії);

- теорії середнього рівня;
- спеціальні теорії.

Загальносоціологічні теорії соціального конфлікту (визнання соціальних конфліктів нормою соціального життя). Тут виокремлюють: а) діалектичну теорію конфлікту К. Маркса, Р. Дарендорфа; б) функціоналістську теорію конфлікту (Г. Зіммель, А. Козер); в) синтезовані теорії соціальних конфліктів (що об'єднують положення двох перших концепцій).

Теорії середнього рівня. їх автори зосереджуються на поясненні не самого соціального життя, а власне конфлікту як своєрідного соціального явища (К. Бейлі, Е. Гіденс, А. Рапопорт).

Спеціальні соціальні теорії (конкретні типи конфліктів: міжкласові, етнічні, політичні, індивідуально-групові, сімейні, міжособистісні тощо).

До четвертого питання. Доцільно у вступній частині наголосити на тому, основними фазами конфлікту є (за Г. Ложкіним і Н. Пов'якель): а) виникнення конфліктної ситуації (відносно стійка невідповідність намірів людини, групи стосовно існуючих норм, стану справ і т. ін.); б) усвідомлення суб'єктами конфлікту, конфліктної ситуації, що складається (склалася); в) інцидент (поштовх) для початку конфлікту; г) ескалація конфлікту; д) розв'язання конфлікту

Додаткові завдання для підготовки до семінарського заняття:

1. Філософсько-психологічні погляди Давнього Китаю на поняття «конфлікт».
2. Логіка, етика і естетика Античності та їх вплив на уявлення про «конфлікт».
3. Християнство та психологія релігії в поглядах на конфлікт

Тема 3. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту їх типи, особливості розвитку та шляхи розв'язання

Семінарське заняття 1 год.

Питання до семінарського заняття :

1. Політичний конфлікт як різновид соціального конфлікту
2. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів
3. Типи політичних конфліктів
4. Особливості розвитку та шляхи розв'язання політичних конфліктів

Методичні поради з викладання теми:

До першого питання. Особливу увагу слід приділити усвідомленню сутності понять «соціальний конфлікт» та «політичний конфлікт» в класичному та сучасному розумінні.

До другого питання. Готуючись до заняття, особливу увагу треба звернути і глибоко, системно засвоїти причини виникнення та розгортання політичних конфліктів

До третього питання. Звернути увагу на типи політичних конфліктів.

До четвертого питання. При опрацюванні проблем треба особливу увагу звернути на особливості розв'язання політичних конфліктів.

Додаткові завдання для підготовки до семінарського заняття:

Політичні конфлікти та політичні кризи при переході від тоталітарного до демократичного політичного режиму.

Тема 4. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів особливості розвитку та шляхи розв'язання

Семінарське заняття 1 год.

Питання до семінарського заняття :

1. Основні джерела та суб'єкти політичних конфліктів
2. Особливості розвитку політичних конфліктів
3. Шляхи розв'язання політичних конфліктів

Методичні поради з викладання теми:

До першого питання.. Готуючись до заняття, особливу увагу треба звернути і глибоко, системно засвоїти причини виникнення та розгортання політичних конфліктів

До другого питання. При опрацюванні проблем треба особливу увагу звернути на особливості розв'язання політичних конфліктів

Додаткові завдання для підготовки до семінарського заняття:

Способи виходу з кризового стану, їх специфіка.

Конфлікти в етнічному середовищі та їх особливості

5. Завдання самостійної роботи

1. Виникнення та розвиток конфлікту в залежності від позиції учасників процесу.
2. Юридичні аспекти міжнародних конфліктів.
3. Взаємодія міжнародних конфліктів та міжнародного права.
4. Консенсус в правовій сфері як вирішення конфлікту.
5. Вирішення та попередження конфлікту в системі розподілу влад.
6. Конфлікт на парламентському рівні та підходи до його вирішення.
7. Конфлікт міжнародно-правових процедур.
8. Загальний зміст управління конфліктом: прогнозування, попередження, стимулювання, регулювання та вирішення.
9. Шляхи попередження конфлікту. Вимушені та превентивні форми попередження конфлікту.
10. Стимулювання конфлікту, його форми та засоби.
11. Технології регулювання конфлікту: інформаційні, комунікативні, соціально-психологічні, організаційні.
12. Передумови, форми та засоби вирішення конфліктів.
13. Усунення причин юридичних конфліктів на загальносоціальному та психологічному рівнях, попередження міжособових кримінальних конфліктів.

6. Методи навчання та контролю

Основними методами навчання є лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота, виконання поточних контрольних завдань, виконання тестових завдань, підготовка реферативних повідомлень. Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «Сучасні соціальні та політичні конфлікти» включає поточний контроль успішності, виконання самостійної роботи та складання підсумкового заліку.

Для поточного контролю засвоєння навчального матеріалу, що вивчається під час аудиторних занять і особливо у процесі самостійної роботи, передбачена контрольна робота, порядок проведення та зміст якої наводяться в робочих навчальних програмах з урахуванням специфіки напряму підготовки здобувачів ступеню вищої освіти.

7. Орієнтовний перелік питань до підсумкового контролю

1. Сутність конфлікту: теоретичне визначення і місце у соціальних відносинах.
2. Причини появи і існування конфліктів: соціальний і політичний аспекти.
3. Особливості виникнення конфліктів у суспільстві.
4. Класифікаційні ознаки і типологізація конфліктів.
5. Особливості зародження соціальних конфліктів.
6. Джерела існування та типи соціальних конфліктів.
7. Основні функції соціальних конфліктів та їх практичний прояв.
8. Сучасні теорії соціальних конфліктів.
9. Поява, розвиток та форми розв'язання соціальних конфліктів.
10. Сутність та особливості соціальних конфліктів.
11. Соціальні конфлікти і владні відносини.
12. Основні джерела та суб'єкти соціальних конфліктів.
13. Сучасні класифікації політичних конфліктів.
14. Технології розв'язання соціальних конфліктів.
15. Політичний конфлікт як форма взаємовідносин між особами, партіями, політичними та соціальними групами, державами з приводу влади.
16. Співвідношення понять "соціальний конфлікт" і "політичний конфлікт".
17. Політичні інтереси і суперечності як об'єктивні та суб'єктивні передумови виникнення конфліктів.
18. Форми, моделі, типи і функції політичного конфлікту, його динаміка.
19. Структура, суб'єкт-об'єктні характеристики політичного конфлікту.
20. Конституційні основи та правові норми врегулювання конфліктних ситуацій.
21. Методологія дослідження політичних конфліктів.
22. Внутрішньосистемні політичні конфлікти: інституційний та психологічний аспекти.

23. Особливості розвитку внутрішніх політичних конфліктів.
24. Функціонування вводу та виводу політичної системи в умовах конфлікту.
25. Міжсистемні політичні конфлікти та їх особливості.
26. Типологія міжсистемних політичних конфліктів.
27. Специфіка методик розв'язання політичних конфліктів у міжсистемному політичному просторі.
28. Методологічні засади та принципи розв'язання політичних конфліктів.
29. Особливості міждержавних політичних конфліктів.
30. Основні методи та принципи розв'язання міждержавних політичних конфліктів, їх характеристика.
31. Типологія конфліктів за Р. Далем.
32. Методика дослідження політичного конфлікту: основні етапи, їх характеристика.
33. Компроміс і консенсус як засоби розв'язання соціальних конфліктів.
34. Сутність демократичного контролю над конфліктними ситуаціями, його процедури.
35. Використання методик розв'язання соціальних конфліктів на різних етапах розвитку.
36. Роль політико-правової культури у виробленні стратегії розв'язання соціальних конфліктів.
37. Переговорний процес, його основні принципи.
38. Політична криза: сутність та причини виникнення.
39. Внутрішньополітична криза, етапи її розвитку та прояв.
40. Форми політичної кризи, шляхи виходу з кризового стану.
41. Політичні конфлікти та політичні кризи при переході від тоталітарного до демократичного політичного режиму.
42. Способи виходу з кризового стану, їх специфіка.
43. Конфлікти в етнічному середовищі та їх особливості.
44. Зміст, спрямованість та взаємозалежність етнополітичних і політико-релігійних конфліктів.
45. Консенсуальні процедури та методики розв'язання конфліктів.
46. Сутність суспільного консенсусу.
47. Умови досягнення суспільно-політичного консенсусу.
48. Консенсус як універсальний принцип демократії.
49. Механізми формування демократичного консенсусу в умовах перехідного суспільства
50. Стадії розвитку політичного конфлікту. Формування сторін.
51. Проблема насильства та ненасильницької боротьби в суспільному житті.
52. Ідея ненасилля у вітчизняній та зарубіжній соціально-політичній і філософській думці та суспільній практиці.
53. Ненасильницькі засоби впливу та примусу у практиці світової

політики.

54. Приклади наукових підходів до стадіального розвитку конфлікту.
55. Міжнародні політичні організації та їх конструктивно-функціональна роль у врегулюванні зовнішніх політичних конфліктів.
56. Основні шляхи і засоби досягнення та дотримання національної й соціальної злагоди у сучасному українському суспільстві.
57. Миротворча діяльність української держави
58. Соціально-політичні конфлікти та модернізація.
59. Система "безконфліктної" внутрішньої модернізації.
60. Поліваріантність оцінювання результатів будь-якого соціального конфлікту.

8. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Поточний контроль – 60			Підсумковий контроль		Сума
T1	T2		T3		40
10	10		20		
100					

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

10. Рекомендована література

1. Андреев В. И. Конфликтология: искусство спора, ведения переговоров, разрешения конфликтов.
2. Анцупов А. Я. Социально-психологические проблемы предупреждения и разрешения межличностных конфликтов офицеров. — М., 1992.
3. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Словарь конфликтолога. — 2-е изд. — СПб.: Питер, 2006.
4. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфликтология. — Харьков, 1997.
5. Бердяев Н. Философия неравенства. — Париж, 1990.
6. Бородкин Ф. М., Коряк Н. М. Внимание: конфликт. — Новосибирск, 1989.

7. Головатий М. Ф. Соціальна політика і соціальна робота: термінол.-понятійний слов. / М. Ф. Головатий, М. Б. Панасик. - К.: МАУП, 2005.
8. Головатий М. Ф. Політична психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2006.
9. Громова О. Н. Конфликтология. — М., 1993.
10. Донченко Е. А., Титаренко Т. М. Личность, конфликт, гармония. — К., 1987.
11. Дмитриев А. В. Конфликтология. — М., 2000.
12. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта. — М., 1996.
13. Зигерт В., Лант Л. Руководить без конфликтов: Пер. с нем. — М., 1990.
14. Зимичев А. Психология политической борьбы. — К., 1992.
15. Киганова И. М. Конфликт: за и против. — М., 1978.
16. Конфликтология / Под ред. А. С. Кармина. — СПб.: Лань, 1999.
17. Кричевский Р. Л. Если Вы руководитель. — М., 1993.
18. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. — К., 2000.
19. Маецкий З. Социальные конфликты. — М., 1974.
20. Майерс Д. Социальная психология. — СПб., 1997.
21. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. — К., 1990.
22. Обозов Н. Н., Щекин Г. В. Психология работы с людьми: Учеб. пособие. — 5-е изд., стереотип. — К., 1999.
23. Олейник А. Н. Основы конфликтологии. Психологические средства деятельности сотрудников внутренних дел в ситуации конфликтов. — М., 1992.
24. Ольшанский Д. Политическая психология. — СПб.: Питер, 2002.
25. Пирен М. І. Конфліктологія: Підручник. — К.: МАУП, 2003.
26. Політологічний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. — К.: МАУП, 2005.
27. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К., 1997.
28. Психологія особистості: Словник-довідник/За ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. — К., 2001.
29. Семенченко В. А. Психологія особистості. — К., 2001.
30. Скотт Дж Г. Способы разрешения конфликтов. — К., 1991.
31. Соціальна філософія: Короткий енциклопедичний словник/ Заг. ред. і укл.: В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. — К.; Харків: ВМП "Рубікон", 1997.
32. Шейнов В. П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение. — Минск, 1997.
33. Шепель В. М. Настольная книга бизнесмена и менеджера. Управленческая гуманитарология. — М., 1992.

11. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича www.library.univ.kiev.ua

2. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія” <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

3. Національна бібліотека України <http://www.nbuv.gov.ua/>

4. Національна Парламентська бібліотека України
<http://www.nplu.kiev.ua/>

5. Російська державна бібліотека <http://www.rsl.ru/>